

UNIwersytet Marii Curie– Skłodowskiej
WYDZIAŁ POLITOLOGII

Zakład Stosunków Międzynarodowych

Plac Litewski 3
20-080 Lublin

Tel. +48 81 537-60-39,

Fax: +48 81 537-60-20,

E-mail: pietras@poczta.umcs.lublin.pl

Prof. dr hab. Marek PIETRAŚ

5 czerwca 2018 roku

OPINIA

o rozprawie doktorskiej mgr Jakuba BORNIO, *Polityczno-militarne aspekty bezpieczeństwa Polski w kontekście kryzysu ukraińskiego*, Wrocław 2018, s. 373

Do oceny rozprawy doktorskiej mgr Jakuba Bornio zostanie zastosowanych pięć kryteriów: a) wartość podjętego problemu badawczego; b) konstrukcja rozprawy, czyli jej struktura; c) treść rozprawy, czyli jej poziom merytoryczny; d) zastosowane metody badawcze, czyli jej poziom metodologiczny; e) baza źródłowa, czyli wykorzystane dokumenty i opracowania oraz ich reprezentatywność dla podjętego tematu.

Problem badawczy. W opiniowanej rozprawie został podjęty wartościowy problem badawczy w sensie poznawczym nauki o stosunkach międzynarodowych oraz w sensie użyteczności dla praktyki polityki zagranicznej Polski. Uogólniając, istotę podjętego problemu badawczego można upatrywać w analizie konsekwencji dla bezpieczeństwa Polski w wymiarze polityczno-wojskowym próby powstrzymywania przez Rosję przy pomocy specyficznego instrumentu wojny hybrydowej zmiany geopolitycznej na obszarze poradzieckim w postaci euroatlantyckiego wyboru Ukrainy po euromajdanie. Wartość poznawczą, ale i dla praktyki politycznej, podjętego problemu badawczego określa kilka elementów. Po pierwsze, przeprowadzona analiza uświadamia, że mimo koncentracji po zakończeniu zimnej wojny na tzw. niekonwencjonalnych, a więc niewojskowych zagrożeniach bezpieczeństwa i ogłoszeniu tzw. dywidendy pokoju, obecnie w warunkach geopolitycznych zmian na obszarze poradzieckim i reakcji na nie Rosji relatywnie wzrasta znaczenie zagrożeń wojskowych bezpieczeństwa. Po drugie, ważnym problemem badawczym podjętym w rozprawie jest analiza zmieniających się instrumentów stymulowania lub powstrzymywania geopolitycznych zmian we współczesnym świecie.

Instrumentem takim analizowanym w rozprawie – niezależnie od dyskusji i kontrowersji związanych z nazwą – jest konflikt hybrydowy czy wojna hybrydowa. Po trzecie, przeprowadzona w rozprawie analiza potwierdza, że Ukraina jest ciągle „stawką w grze” wpływów międzynarodowych. Oznacza to jej szczególne znaczenie geopolityczne. Zmieniają się zaś formy wywierania wpływu na nią. Wojna hybrydowa wydaje się być nową i możliwe, że perspektywiczną formą rywalizacji geopolitycznej na obszarze poradzieckim. Po czwarte, istotnym problemem badawczym podjętym w pracy jest strategia i praktyka polityki zagranicznej Polski w warunkach nie doświadczanego wcześniej kryzysu za wschodnią granicą, ale w tym kontekście i działania Sojuszu Północnoatlantyckiego. Istotnym w kontekście podjętego tematu jest pytanie o „uczenie się” i Polski, i NATO, ale i Rosji w warunkach zaistniałego kryzysu. Po piąte, ważnym i wartościowym problemem badawczym jest nowa postać współczesnych konfliktów zbrojnych nazywana wojną hybrydową i jej miejsce w strategii politycznej Rosji. W rozprawie ponad jakąkolwiek wątpliwość został więc podjęty aktualny, wartościowy w sensie poznawczym i użyteczny dla praktyki politycznej problem badawczy, który został dobrze wybrany.

Na tle pochwał dotyczących wyboru podjętego problemu badawczego, na drobną krytyczną uwagę zasługuje sformułowanie tematu rozprawy, a dokładniej fraza „polityczno-militarne aspekty bezpieczeństwa...” Słowo „aspekt” jest elementem bardziej języka potocznego niż naukowego, jest wieloznaczne i nie powinno być elementem analiz naukowych. W odniesieniu do problematyki bezpieczeństwa zgodnie z myśleniem zaproponowanym przez szkołę kopenhaską – co też mgr Bornio czyni w rozprawie – jest używanie określeń „wymiar: lub „sektory” bezpieczeństwa. Ponadto po tytułach nie należy stawiać kropek.

Struktura rozprawy. W strukturze rozpraw naukowych zawarta jest wizja konceptualizacji i porządkowania podjętego problemu badawczego. Niezbędne jest, aby konsekwentnie stosując przyjęte kryterium oraz odwołując się do wymogu rozłączności treści, niejako „rozłożyć” na części składowe obszar badawczy określony w tytule rozprawy, w użytych w nim słowach kluczowych. Mając na uwadze tak doniosłą rolę struktury rozpraw naukowych i słów kluczowych użytych w tytule, w odniesieniu do tej opiniowanej należy podkreślić, że słowami kluczowymi są „polityczno-militarny aspekt

bezpieczeństwa” oraz „kryzys ukraiński”. W tytułach rozdziałów – z wyjątkiem jednego – w różnych kontekstach używane jest określenie „kryzys ukraiński”.

Układ treści na poziomie rozdziałów i podrozdziałów jest logiczny, starannie przemyślany, a ich kolejność jest prawidłowa. Spełniony jest wymóg rozłączności treści rozdziałów i podrozdziałów. Wartościowym zamysłem badawczym – godnym polecenia – jest połączenie w rozprawie wiedzy ogólnej na temat „kryzysu ukraińskiego”, jego badania z wiedzą empiryczną na jego temat jako dynamicznego, wieloetapowego procesu z analizą zachowań Rosji oraz reakcją Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Treść rozprawy. Rozprawa mgr Jakuba Bornio została napisana na dobrym poziomie merytorycznym, w ujęciu analitycznym i z wykorzystaniem obszernego, wnikliwie zgromadzonego materiału teoretycznego z zakresu nauki o stosunkach międzynarodowych i materiału empirycznego z zakresu kryzysu ukraińskiego, jego dynamiki, działań Rosji oraz reakcji NATO. Zasadnie w wielu miejscach rozprawy czynione są uwagi na temat konsekwencji kryzysu ukraińskiego, działań Rosji oraz reakcji NATO dla bezpieczeństwa Polski.

Istotnym czynnikiem warunkującym jak najbardziej pozytywną ocenę poziomu merytorycznego rozprawy jest zastosowanie przez mgr Jakuba Bornio kilku „dobrych wzorców” prowadzenia badań naukowych, także tych politologicznych. Wyraźnie widoczne są predyspozycje Autora rozprawy do prowadzenia badań naukowych. Po pierwsze, starannie została przemyślana i skonkretyzowana we wstępie koncepcja przeprowadzenia badań. Jasno został kreślony problem badawczy, cel poznawczy, cezura czasowa, hipotezy badawcze poddane weryfikacji oraz założenia teoretyczne i metodologiczne.

Dyskusyjna jednak jest przyjęta w rozprawie teza o jakościowej poprawie bezpieczeństwa Polski w jego wymiarze polityczno-wojskowym w warunkach kryzysu ukraińskiego. Na rzecz takiej tezy wydają się przemawiać dwa argumenty. Po pierwsze, zmiana strategii Sojuszu i po raz pierwszy od uzyskania członkostwa infrastruktura wojskowa NATO została rozmieszczona na wschodniej flance. Tym samym zmieniona została strategia odstraszenia NATO i wzrósł potencjał odstraszenia. Po drugie, Ukraina „odsunęła się” od Rosji, wzmacniając z perspektywy Polski rolę tej pierwszej jako strefy buforowej. To ważny element myślenia geopolitycznego Polski i sukces w tym zakresie, któremu jednak – a to paradoks powstałej sytuacji – nie towarzyszy polityczne zbliżenie Polski i Ukrainy.

Są jednak i argumenty przeciwko takiej tezie. Po pierwsze, wzrosły zagrożenia wojskowe wokół granic Polski. Do takich należy potencjał wojskowy obwodu kaliningradzkiego z raketami Iskander, wojna hybrydowa na wschodniej Ukrainie, gotowość Rosji do prowadzenia działań zbrojnych na obszarze „bliskiej zagranicy” (Ukraina) i „dalekiej zagranicy” (Syria). Po drugie, w wyniku prowadzenia wojny hybrydowej na wschodniej Ukrainie i towarzyszącej jej demonstracji siły wobec państw członkowskich NATO Rosja zgromadziła olbrzymią wiedzę o funkcjonowaniu w warunkach przewagi konwencjonalnej Sojuszu. Jedną z konsekwencji tych argumentów jest zaniechanie w Polsce tezy o korzystnej zmianie otoczenia geopolitycznego po zakończeniu zimnej wojny.

Reasumując logikę powstałego dylematu, należy zauważyć, że z jednej strony, wzrósł potencjał zapewniania bezpieczeństwa Polski w wymiarze polityczno-wojskowym. Z drugiej strony, znacząco wzrósł potencjał zagrożeń. Czy bilans tych zmian jest jednoznacznie korzystny dla Polski? Osobiście nie potrafię jednoznacznie na to pytanie odpowiedzieć. W czasie obrony rozprawy ciekaw zaś jestem opinii pana mgr Jakuba Bornio na ten temat.

Po drugie, na wysoką ocenę zasługuje odwoływanie się przez mgr Jakuba Bornio do dziedzictwa teoretycznego nauki o stosunkach międzynarodowych i stosowanie go jako instrumentu analizy, interpretacji oraz porządkowania obszernego materiału empirycznego dotyczącego złożonego problemu badawczego jakim są implikacje kryzysu ukraińskiego dla bezpieczeństwa Polski w wymiarze polityczno-wojskowym. Przeprowadzone badania – co niestety ciągle jest rzadkością w badaniach politologicznych w Polsce – zostały osadzone w szerszym kontekście teoretycznym nauki o stosunkach międzynarodowych jakim stało się odwołanie do perspektywy neorealizmu. Jego wybór został starannie uzasadniony, a z perspektywy recenzenta rozprawy chcę podkreślić, że jest uzasadniony specyfiką przedmiotu badań i prowadzeniem wielu analiz na poziomie systemu międzynarodowego. Tym samym rozwiązania teoretyczne nauki o stosunkach międzynarodowych, jej intelektualne dziedzictwo, stały się instrumentem badawczym, narzędziem „obróbki”, porządkowania i interpretacji bogatego materiału empirycznego na temat kryzysu ukraińskiego, jego przebiegu, reakcji na niego oraz konsekwencji dla bezpieczeństwa Polski.

Po trzecie, wartościowe jest odwoływanie się w procesie rozwiązywania podjętego problemu badawczego do dotychczasowego stanu literatury i badań, co samo w sobie jest

wymogiem i wynika z kumulatywnego charakteru badań naukowych. Co jednak istotne mgr Jakub Bornio wykazał się nie tylko dobrą znajomością literatury dotyczącej podjętego problemu badawczego, umiejętnością jej interpretacji, ale także wielokrotnie wnosił nową interpretację do dotychczasowego stanu badań. W tym kontekście pozytywnym wyróżnikiem rozprawy jest samodzielność wielu formułowanych opinii i ocen, ich „autorskość”.

Po czwarte, wartościowym i uzasadnionym zamysłem badawczym jest analiza przeprowadzona „na przecięciu” wnętrza państwa i systemu międzynarodowego. Te dwa poziomy organizacji życia społecznego nie są od siebie odizolowane, a wręcz przeciwnie wzajemnie się warunkują. W przypadku Ukrainy zmiany ładu wewnętrznego mają konsekwencje dla zachowań tego państwa w środowisku międzynarodowym, ale też system międzynarodowy warunkuje procesy wewnętrzne w tym państwie.

Po piąte, na pozytywną ocenę zasługuje kultura konstruowania wypowiedzi naukowych zaprezentowana przez mgr Bornio w opiniowanej rozprawie. Formułowane wypowiedzi są starannie uporządkowane i konsekwentnie stosowana jest zasada przechodzenia od tego co ogólne do tego co szczegółowe.

Po szóste, uzasadnione i wartościowe jest połączenie w spójną analityczną całość różnorodnej wiedzy. W rozprawie wykorzystana została bowiem wiedza teoretyczna z zakresu nauki o stosunkach międzynarodowych, wiedza historyczna, wiedza prawnicza, wiedza geopolityczna, wiedza socjologiczna i demograficzna, wiedza gospodarcza.

Rozprawa została napisana komunikatywny językiem. Ocena ta dotyczy jasności wyводу i klarowności formułowania myśli. Na jak najbardziej krytyczną ocenę zasługują zaś występujące w rozprawie elementy języka publicystyki, fakt ich występowania, ale przede wszystkim skala tego zjawiska. Osobliwe są przymiotnikowe formy określania podmiotów polityki. Do takich – jedynie przykładowo – należą określenia takie jak: „polski rząd” (np. s. 13, 74, 110, 112, 113, 203, 321, 322, 325) zamiast „rząd Polski”; „polskie zaangażowanie” (np. s. 14, 15, 69, 108, 318, 335) zamiast „zaangażowanie Polski”; „polska polityka wschodnia” (np. s. 69, 78, 82, 88, 204, 308, 316, 332) zamiast „polityka wschodnia Polski”; „ukraińskie władze” (np. s. 102, 150, 156, 157, 177, 179, 186, 187, 197, 225) zamiast „władze Ukrainy”, „ukraiński rząd” (np. s. 141, 156, 203, 306, 309, 321) zamiast „rząd Ukrainy”; „rosyjskie ośrodki władzy” (np. s. 139, 141, 212, 229, 331) zamiast „ośrodki władzy Rosji”; „polska polityka bezpieczeństwa” (np. s. 196, 201, 204, 206, 316, 322, 323, 328, 335) zamiast „polityka bezpieczeństwa Polski”; „rosyjska kultura

strategiczna” (np. s. 223, 229, 254, 316, 324) zamiast „kultura strategiczna Rosji”; „rosyjskie działania” (np. s. 212, 217, 233, 234, 254, 255, 256, 262, 325) zamiast „działania Rosji”; „brytyjski premier” (np. s. 189) zamiast „premier Wielkiej Brytanii”; „duński minister obrony” (np. s. 19) zamiast „minister obrony Danii”, itd., itp. Zamiast kategorii politologicznej „państwo” (sporadycznie używanej) zdecydowanie częściej używane jest określenie „kraj” (np. s. 2, 10, 12, 37, 50, 61, 69, 70, 72, 79, 80, 91, 102, 109, 125, 134, 140, 150, 160, 174, 182, 193, 200, 209, 215, 220, 226, 257, 264, 274, 280, 289, 303, 312, 319). „...sankcje nałożone przez Waszyngton” (s. 150) zamiast „sankcje nałożone przez Stany Zjednoczone”.

W kontekście jedynie wybranych i to nielicznych przykładów bardzo licznych przypadków języka publicystyki należy podkreślić – po pierwsze – język dyscypliny, siatka pojęciowa, obok przedmiotu badań, teorii i metodologii, jest jednym z czterech elementów tożsamości dyscypliny. Z tego powodu w politologicznych analizach naukowych nie mogą występować elementy języka publicystyki. W tym kontekście badań politologicznych nie można traktować jak merytorycznie, teoretycznie i metodologicznie zaawansowanej publicystyki. Stąd też troska o precyzję stosowania siatki pojęciowej jest wymogiem prowadzenia badań naukowych. Wyników badań naukowych nie można prezentować za pośrednictwem języka publicystyki.

Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów. Przedmiotem analizy w rozdziale pierwszym jest wiedza ogólna, teoretyczna dotycząca różnej tematyki, a w zamyśle badawczym mająca stanowić narzędzie analizy zidentyfikowanych problemów badawczych w poszczególnych rozdziałach. Stąd też analizowane jest pojęcie bezpieczeństwa, pojęcia bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, podejścia teoretyczne i metodologiczne do badania bezpieczeństwa oraz pojęcia kryzysu i wojny hybrydowej. Mgr Bornio wykazał się rozległą wiedzą teoretyczną na temat bezpieczeństwa. Na uznanie zasługuje zaprezentowany rodzaj kultury badawczej, zgodnie z którą dotychczasowe dziedzictwo teoretyczno-metodologiczne dyscypliny staje się narzędziem rozwiązywania podjętego problemu badawczego. Zasadne jest myślenie o bezpieczeństwie jako o dynamicznym, wielowymiarowym procesie, jak i koncentracja na nim „od strony” systemu międzynarodowego. Deklarowane jest myślenie o bezpieczeństwie z perspektywy podejścia realistycznego, a dokładniej neorealistycznego. Uwzględnione zostało także podejście liberalne. Jednakże w kontekście myślenia o wielosektorowości bezpieczeństwa zaskakuje brak odwołania się do szkoły kopenhaskiej i konstruktywizmu. Pewną słabością tego

rozdziału jest dość znacząca selektywność literatury polskiej na temat bezpieczeństwa i pominięcie wielu publikacji.

Przedmiotem analizy w rozdziałach drugim, trzecim i czwartym jest ten sam problem badawczy jakim jest dynamika kryzysu ukraińskiego. Analizowane są różne jego etapy, a stąd spełniony jest wymóg rozłączności treści rozdziałów. W rozdziale drugim geneza i rozwój kryzysu ukraińskiego zasadnie są analizowane w kontekście geopolitycznego znaczenia Ukrainy dla bezpieczeństwa Polski. Świadomie realizowanym założeniem badawczym i całkowicie uzasadnionym jest geopolityczna perspektywa analizy kryzysu ukraińskiego jako przejawu rywalizacji Wschodu i Zachodu (s. 106 i nast), a dokładniej rywalizacji Rosji z Zachodem.

Jak już podkreślano wcześniej wartościowym i metodologicznie uzasadnionym zamysłem badawczym realizowanym w rozdziale drugim – ale i kilku innych – jest analiza prowadzona z uwzględnieniem wzajemnego warunkowania się wnętrza państwa i systemu międzynarodowego. Euromajdan zasadnie analizowany jest jako początek kryzysu ukraińskiego z uwzględnieniem jego implikacji międzynarodowych. Wartościowe jest unikanie uproszczonej analizy tego wydarzenia z perspektywy jednej przyczyny. Zasadnie analizowana jest złożoność uwarunkowań tego wydarzenia i jego dynamika włącznie z użyciem siły. Wykorzystany został bogaty i różnorodny materiał empiryczny dotyczący i uwarunkowań historycznych, i etnicznych, i społecznych, i gospodarczych.

Zgodnie z podjętym w rozprawie problemem konsekwencji kryzysu ukraińskiego dla Polski przedmiotem analizy uczynione zostało zaangażowanie Polski w etap politycznej fazy tego konfliktu. Zanalizowane zostały działania ówczesnego obozu rządzącego oraz opozycji. Koszmarkiem stylistycznym jest jednak określenie „polskie zaangażowanie” (s. 108).

W rozdziale trzecim analizowany jest drugi etap kryzysu ukraińskiego w postaci wojny hybrydowej. W rozdziale tym została połączona wiedza ogólna na temat wojny hybrydowej jako postaci współczesnego konfliktu zbrojnego z reakcją Rosji na zmianę władzy na Ukrainie. Zasadne jest zwrócenie uwagi na rozpoczęcie przez Sojusz Północnoatlantycki procesów adaptacyjnych do wojny hybrydowej jako nowej postaci konfliktu zbrojnego w jego otoczeniu. Wartościowe poznawczo jest analizowanie związków wojny hybrydowej z kulturą strategiczną Rosji. Jednakże literatura w nauce o stosunkach międzynarodowych w Polsce – włącznie z publikacjami piszącego opinię na temat i wojny hybrydowej i kultury strategicznej – jest znacznie obszerniejsza niż ta wykorzystana.

W kontekście preferowanego geopolitycznego myślenia w rozprawie, w rozdziale trzecim zasadne jest uczynienie przedmiotem analizy reakcji Rosji na zmianę władzy na Ukrainie. Wartościowe jest czynienie tego w szerszym kontekście myślenia strategicznego Rosji konkretyzowanego w przyjętych dokumentach. Uchwycona też została różnorodność działań podejmowanych przez Rosję, a więc ich hybrydowość. Jednakże w tym kontekście – nie negując wartości przeprowadzonych analiz – wskazane byłoby uczynienie przedmiotem analizy identyfikacji cech specyficznych wojny hybrydowej Rosji na wschodniej Ukrainie „na tle” dominującego rozumienia tej wojny. Czy można mówić o specyficznej jej „autorskiej” wersji w wykonaniu Rosji, a wręcz „autorskiej” wersji prezydenta Putina? Proszę o odpowiedź na to pytanie w czasie obrony rozprawy. Do zaakceptowania i w zgodzie z przyjętą konwencją analizy na poziomie wnętrza państwa i systemu międzynarodowego, jest podjęcie problemu – w kontekście działań Rosji – reakcji środowiska międzynarodowego. Tym samym połączona została analiza „komponentu” wojskowego kryzysu z „komponentem” politycznym.

Przedmiotem analizy w rozdziale czwartym jest trzeci etap kryzysu ukraińskiego jego faza zbrojna, działania polityczne i wyraźnie utrwalająca się postać tzw. „konfliktu zamrożonego”. Analizowany jest i przebieg walk, i tzw. format normandzki, i porozumienia z Mińska. Zgodzić należy się z przyjętym kierunkiem myślenia, że destabilizacja wschodniej Ukrainy, jest przejawem geopolitycznej rywalizacji Rosji z Zachodem, akcentowania zakresu przestrzennego jej strefy wpływów. Wartościowa jest analiza różnorodności instrumentów stosowanych przez Rosję w procesie wywierania nacisku na Ukrainę (s. 185 i nast.) i w tym kontekście analiza dylematów i asymetrii angażowania się państw zachodnich we wsparcie dla Ukrainy.

Wartościowym uzupełnieniem analizy przeprowadzonej w rozdziale czwartym jest uwzględnienie skutków tego etapu konfliktu dla bezpieczeństwa Polski, tzw. „spraw Polski”. Szczególnie przedmiotem analizy stały się stosunki Polski i Ukrainy. Uzasadniona jest teza, że w stosunkach obu państw nastąpiło osłabienie formuły partnerstwa strategicznego przy jednoczesnym wzmocnieniu przez Ukrainę geopolitycznie ważnej dla Polski roli bufora między Polską i Rosją (s. 196 i nast.). Wydaje się to być paradoksem czy „przewrotnością” procesu historycznego i wynikających stąd geopolitycznych konsekwencji. W związku z tym w czasie obrony rozprawy proszę o odpowiedź na pytanie – przemyślenia Autora rozprawy - o formułę partnerstwa strategicznego Polski i Ukrainy w warunkach „zamrażanej” przez Rosję wojny hybrydowej i tzw. formatu normandzkiego –

bez udziału Polski – rozwiązywania powstałego kryzysu. Czy formuła partnerstwa strategicznego ukształtowana w połowie lat 90-tych XX wieku jest wystarczająca, czy potrzebujemy jej nowej postaci?

W kontekście analizy implikacji kryzysu dla bezpieczeństwa Polski wartościowa i uzasadniona jest przeprowadzona w rozdziale piątym analiza aktywności wojskowej Rosji nie wynikającej z bezpośredniego zaangażowania w konflikt. A więc demonstracja siły wobec Zachodu z klarownym przesłaniem sprzeciwu wobec – w rozumieniu Rosji – naruszenia jej strefy wpływów. Przedmiotem analizy uczynione zostały nie tylko działania podejmowane przez Rosję, ale także ich wyjaśnianie. Czynione jest ono poprzez odwoływanie się do charakterystycznych dla Rosji elementów myślenia geopolitycznego jak chociażby „ruskiej mir” i w jego kontekście szczególne znaczenie Ukrainy. Z punktu widzenia wartości poznawczej rozprawy i jej użyteczności dla praktyki politycznej, jest ważny i wartościowy fragment rozprawy o istotnych implikacjach dla bezpieczeństwa Polski. Pokazana tu została równoległość – tworzących jednak organiczną całość – działań Rosji – tych na wschodniej Ukrainie i tych skierowanych do zewnętrznego środowiska międzynarodowego. Jedne i drugie są jednak częściami tej samej, spójnej strategii geopolitycznej Rosji.

W rozdziale szóstym analizowana jest reakcja NATO na kryzys ukraiński, a dokładniej uruchomiony proces adaptacji Sojuszu do zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa. Zasadnicze, z wykorzystaniem obszernego materiału empirycznego, analizie została poddana ewolucja strategii bezpieczeństwa oraz ewolucja działań operacyjnych, zmiana rozmieszczenia infrastruktury wojskowej z uwzględnieniem wschodniej flanki NATO. Szczególnie został wyeksponowany wkład Stanów Zjednoczonych w bezpieczeństwo Polski. Dyskusyjne jednak jest umieszczenie analizy współpracy Polski i Ukrainy w sektorze zbrojeniowym w rozdziale o reakcji NATO na kryzys ukraiński. Podobnie dyskusyjne jest rozproszenie, w różnych fragmentach rozprawy, analizy zagrożeń polityczno-wojskowych dla bezpieczeństwa Polski wynikających z kryzysu ukraińskiego. Szanuję jednak koncepcję analizy tego problemu przyjętą przez mgr Jakuba Bornio. Najistotniejsze jest bowiem to, że zagrożenia takie są identyfikowane i analizowane. Brakuje wniosków do tego rozdziału, podobnie jak i do wcześniejszych.

Założenia metodologiczne. Wyróżnikiem badań naukowych jest odwoływanie się do zasady jedności wiedzy i metody, niezależnie od specyfiki jej stosowania w obszarze

nauk społecznych. Zastosowane metody badawcze mają zapewniać obiektywizm, wysoką jakość i wiarygodność uzyskanych wyników badań. Należy wyraźnie podkreślić, że poziom metodologiczny opiniowanej rozprawy doktorskiej jest dobry, chociaż nie bez „drobnych” uwag krytycznych. Mimo tej uwagi należy podkreślić, że założenia teoretyczne i metodologiczne rozprawy zostały przemyślane. Deklarowane, ale i stosowane, podstawy teoretyczne tworzy podejście neorealistyczne z konsekwentnym odwoływanie się do zmian na poziomie systemu międzynarodowego. Wątpliwości zaś budzi zastosowanie niektórych z deklarowanych metod badawczych. Analiza systemowa wymaga skonstruowania narzędzia badawczego umożliwiającego całościowe ujęcie podjętego problemu badawczego w jego dynamicznych relacjach z otoczeniem, w którym funkcjonuje. Trudno doszukać się takiego narzędzia. Analiza decyzyjna oznacza, że decyzja jest znanym skutkiem, a badamy przesłanki, zidentyfikowane zmienne, wyjaśniające jej podjęcie. Logika takiego myślenia jest obecna w niektórych fragmentach pracy np. o decyzjach szczytów NATO, ale trudno tu mówić o precyzyjnie zdefiniowanych zmiennych wyjaśniających te decyzje. Indukcja jest rodzajem operacji myślowej. Czy identyfikacja zagrożeń bezpieczeństwa jest metodą? Jest wymogiem analizy bezpieczeństwa, gdyż w sytuacji braku zagrożeń problem nie istnieje. Metodą jest zaś sposób identyfikacji zagrożeń. Brakuje także rozgraniczenia metod i technik badawczych.

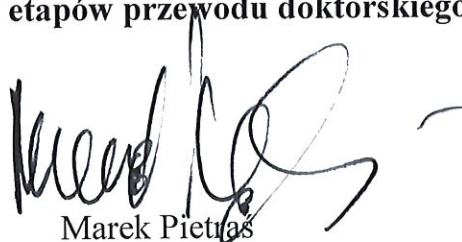
Baza źródłowa rozprawy jest obszerna. Wyróżnia ją - i to w sensie jak najbardziej pozytywnym – kilka cech. Po pierwsze, wykorzystanie ponad 170 dokumentów dotyczących podjętego problemu badawczego, a sporządzonych w różnych językach. Po drugie, wykorzystanie informacji z licznych stron internetowych. Po trzecie, bogata, wielojęzyczna jest wykorzystana literatura w postaci monografii, prac zbiorowych i licznych artykułów. Z nielicznymi wyjątkami jest to literatura reprezentatywna dla podjętego tematu i wydaje się, że głównie angielskojęzyczna. Należy wyraźnie podkreślić, że znajomość przez mgr Jakuba Bornio literatury dotyczącej podjętego tematu i jej wykorzystywanie jako inspiracji intelektualnej w procesie rozwiązywania podjętego problemu badawczego jest „mocną stroną” opiniowanej rozprawy.

X X X

Reasumując, należy podkreślić, że zawarte w opinii nieliczne uwagi krytyczne lub polemiczne nie zmieniają ogólnej wysokiej oceny rozprawy doktorskiej mgr Jakuba

Bornio. Jest to jedno z nielicznych w badaniach politologicznych w Polsce opracowań na temat skutków wojny hybrydowej Rosji na wschodniej Ukrainie dla polityczno-wojskowego wymiaru bezpieczeństwa Polski. Praca została napisana na dobrym poziomie merytorycznym i z „drobnymi” słabościami metodologicznymi, w ujęciu analitycznym i z wykorzystaniem bardzo obszernego, wnikliwie zgromadzonego materiału empirycznego. Mgr Jakub Bornio potwierdził predyspozycje do pracy naukowo-badawczej. Potwierdził zdolność identyfikacji wartościowych problemów badawczych w ramach nauki o stosunkach międzynarodowych, zdolność dojrzałej teoretycznej i metodologicznej konceptualizacji planowanych badań oraz zdolność przeprowadzenia procesu badań na dobrym poziomie i w zgodzie z przyjętymi założeniami. Przeprowadzone wywody zostały starannie udokumentowane licznymi dokumentami, potwierdzającymi przeprowadzenie własnych badań, ale także znajomością licznej literatury. Mając na uwadze wartość poznawczą podjętego tematu i poziom jego opracowania uważam, że opiniowana rozprawa powinna zostać opublikowana, ale z sugerowanymi w niniejszej opinii korektami, podpowiadanymi problemami i dylematami. Koniecznej zaś korekty i usunięcia wymagają niestety liczne elementy języka publicystyki.

Mając na uwadze powyższe opinie, stwierdzam, że rozprawa mgr Jakuba Bornio spełnia ponad wszelką wątpliwość wymagania określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami. Mgr Jakub Bornio podjął i twórczo rozwiązał oryginalny, wartościowy w sensie poznawczym i istotny dla praktyki politycznej problem badawczy. Czyniąc to, wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną z zakresu nauki o stosunkach międzynarodowych, wiedzą na temat szkół myślenia, rozumienia bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego oraz konfliktu hybrydowego. Wykazał się także wiedzą szczegółową na temat przebiegu tzw. kryzysu ukraińskiego, działań Rosji, reakcji NATO i konsekwencji tego dla polityczno-wojskowego wymiaru bezpieczeństwa Polski. **Wnioskuje więc o dopuszczenie mgr Jakuba Bornio do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Marek Pietras